

*Варламова К.**

КОНЦЕПТ «ЛІГА ДЕМОКРАТИЧНИХ ДЕРЖАВ» У АМЕРИКАНСЬКИХ ПЛАНАХ НОВОГО СВІТОУСТРОЮ

З наближенням виборів у США осередки науковців та політичних діячів починають все більше розмірковувати про зовнішню політику США «після Буша». Серед головних питань порядку денного знаходяться проблеми відновлення довіри до США як до демократичного актора міжнародних відносин та повернення легітимності самій концепції просування демократії, які виникли в результаті дій Президента Джорджа Буша на міжнародній арені. Вирішення цих проблем повинно стати частиною значно ширшого завдання здобування ширшої міжнародної підтримки ролі лідера США у міжнародних справах. Саме з метою реалізації цього завдання виникає ідея створення Ліги демократичних держав (Концерту демократичних держав). Ця ідея була розвинута в рамках Принстонського проекту з питань національної безпеки стараннями таких науковців, як Джон Ікенберрі, Анна-Марі Слотер, Роберт Каган та інші, і остаточно сформульована у заключному документі, який побачив світ 27 вересня 2006 року [1]. З весни цього року ця ідея стала все частіше з'являтися на сторінках профільних журналів, в контексті президентської кампанії в США, адже ця ідея була взята на озброєння Сенатором Джоном МакКейном, який хоче зробити Лігу демократичних держав стрижнем запропонованого ним зовнішньополітичного курсу [2].

Як початково замилювалось, головною ціллю цієї організації буде посилення співробітництва в сфері безпеки між ліберальними демократіями світу і створення інституційного механізму в межах якого вони будуть працювати, бажано, як на глобальному, так і на регіональному рівнях [3]. Був створений проект статуту цієї організації. В ньому сторони зобов'язувались не застосовувати військову силу між собою (пункт 1); забезпечувати багатопартійні, вільні та чесні вибори (пункт 2); дотримуватись та підтримувати міжнародно визнані громадські та політичні права своїх громадян (пункт 3); у випадку неспроможності або небажання будь-якої держави захистити своїх громадян від гніту, етнічних чисток, терору та ін., покласти відповідальність за вирішення цих негараздів на міжнародну спільноту (пункт 4) [6]. Цікавість, однак, становлять пункти під заголовком «Можливі доповнення, у випадку провалу реформи Ради Безпеки ООН». У цих пунктах зазначено, що, за вищезгаданих умов, у випадках загрози миру, порушення миру чи акту агресії, рішення про застосування сили може бути прийнято більшістю у 2/3 голосів членів Ліги.

Сенатор МакКейн, виходячи з суб'єктивних міркувань, розширює та конкретизує бачення цієї організації. По-перше, коло питань, що буде охоплювати ця організація. До питань безпеки та роззброєння, сприяння демократичним перетворенням додаються питання захисту навколишнього середовища, боротьби зі СНІДом, сприяння розвитку ринкових відносин. По-друге, він прямо говорить про повноваження Ліги накладати санкції (в контексті ядерної програми Ірану) [2].

* студентка 4 курсу відділення «міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: проф. Галака С.П.

З першого погляду, може виникнути сподівання на те, що Сполучені Штати Америки, нарешті, зрозуміли необхідність глибокого співробітництва, готові до конструктивної співпраці на засадах рівноправ'я, відмовились від зовнішньополітичного монологу. Однак, втілення цієї концепції викликає низку проблем та суперечностей, несумісних з існуючими правилами гри на світовій арені.

1. Ідея створення Ліги демократичних держав базується на хибному припущенні про те, що демократичні країни по всьому світу поділяють подібні цінності та мають достатньо спільних інтересів для того, щоб працювати великим складом над широким колом питань [4]. Демократії, як і інші країни, формують свою зовнішню політику на основі багатьох складових своєї ідентичності (релігійні, економічні, етнічні чинники та ін.), а не виходячи з характеру своєї політичної системи. США нібито краще знаходять спільну мову з демократичними країнами, ніж з недемократичними. Однак, з деякими демократіями США важко знайти спільну мову (Аргентина), багато країн не поділяють позицію США у багатьох питаннях (щодо міжнародної торгівлі – в цій сфері поділ, взагалі, йде по вісі Південь-Північ, а не демократії-недемократії; позиція США відносно мусульманського світу викликала хвилю анти-американізму, у тому числі, у двох найважливіших мусульманських демократіях світу – Індонезії та Туреччині), а з деякими недемократіями відносини розвиваються досить плідно (Єгипет, Ефіопія, Йорданія, Азербайджан), і базуються не на демократичних цінностях, а на спільних, часто, довготривалих взаємних інтересах.

У зв'язку з цим є два можливих сценарії поведінки США у межах цієї організації: чи обмежити членство в Лізі невеликою низкою країн із по-справжньому близькими цінностями та цілями (тоді організація матиме назву «Ліга демократичних держав, дружніх до США»), чи вітати членство всіх справжніх демократій (проблема визначення самого поняття «демократія») і підкоритись колективній волі, що може суперечити власним інтересам, або їй не підкоритись і звести діяльність всієї організації нанівець.

2. Цілком вірно, що протягом минулих 20 років все більше й більше демократичних країн були задіяні у процесі просування демократії. З другої половини 80-х і протягом 90-х європейські країни розробляли програми з підтримки демократичних перетворень для країн Балтії, колишніх республік СРСР та країн, що розвиваються. Потім країни Центральної Європи, Індія, Чилі та інші перетворились з реципієнтів на тих, хто направляє демократичну допомогу [6]. Однак, за невеликими виключеннями, просування демократії становить надто невелику частину всієї зовнішньополітичної активності цих держав. До того ж, багато країн Європи засудили підтримку США кольорових революцій в Грузії, Україні, Киргизстані. Різняться підходи і до авторитарних, на думку американців, держав. Так МакКейн вимагає виключити Російську Федерацію з «великої вісімки» в якості покарання за авторитарну поведінку [5]. Більшість же європейських країн дуже обережно висловлюються стосовно подібної ініціативи, маючи надто велику залежність від Російської Федерації.

Подібна гетерогенність підходів та поглядів на події світової політики вимагає, скоріш, співробітництва на гнучкій *ad hoc* основі, ніж інституції з малою вірогідністю життєздатності.

Прикладом може слугувати Співтовариство Демократичних Держав, засноване у 2000 році зусиллями адміністрації Клінтона. Інституція дуже схожа на запропоновану Лігу демократичних держав, з вужчою, але, нібито, реальнішою ціллю підтримки демократії по всьому світу. За вісім років існування Співтовариство відзначилось проведенням чотирьох міністерських конференцій, безліччю зустрічей робочих груп, годинами дипломатичних переговорів та однією заявою, що критикувала уряд за падіння демократії в Бірмі (2003) [6].

Сьогодні демократична риторика не відповідає настроям, що панують серед світової спільноти. Більше того, подолання недовіри до політики США вимагає послаблення, а не дублювання асоціативного зв'язку між просуванням демократії та порядком денним міжнародної безпеки, запровадженого США. Більшість країн сьогоденного світу намагаються будувати плідні відносини одразу з кількома світовими центрами сили, і неохоче реагують на ідею приєднання до достатньо заідеологізованої Ліги демократичних держав, яка зв'яже їх лише з одним центром сили. Показовим у цьому контексті є приклад того, що заклики створити подібну інституцію відсутні з боку навіть найближчих союзників США.

Література

1. Princeton Project \\http://en.wikipedia.org/wiki/Princeton_Project
2. Роберт Скидельський Лига демократических государств? \\http://www.skidelskyr.com/site/article_ru/a-league-of-democracies/
3. Роберт Каган Financial Times. Зачем нужна лига демократических стран \\<http://novostey.com/politic/news62263.html>
4. Seth Weinberger How A League of Democracies Could Work \\<http://securitydilemmas.blogspot.com/2007/08/how-league-of-democracies-could-work.html>
5. Денис Жуйков О чем мечтает Маккейн \\<http://www.rbcdaily.ru/2008/03/28/focus/332332>
6. Thomas Carothers Is a League of Democracies a Good Idea? \\http://www.carnegieendowment.org/files/pb59_carothers_league_final.pdf